

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Teze diplomové práce

**Vývoj veřejného dluhu
v České republice a v Maďarsku v letech 1993 – 2014**

Marta Bartolenová

© 2016 ČZU v Praze

1. Souhrn

Veřejný sektor a související veřejný dluh jsou jedněmi z nejvíce diskutovaných témat současného ekonomického světa. Diplomová práce na téma „Vývoj veřejného dluhu v České republice a v Maďarsku“ se zabývá nejen vývojem veřejných dluhů ve sledovaném období a jejich komparací, ale i ekonomickými a politickými souvislostmi. V první části je popsán veřejný sektor, rozpočtová soustava, státní rozpočet, rozpočtový deficit a veřejný dluh a metodiky jeho měření. V druhé části práce jsou popsány historické, politické a ekonomické souvislosti ve vývoji veřejných dluhů před rokem 1993, dále je provedena komparace vývoje v každé zemi mezi lety 1993 – 2014.

Klíčová slova: Veřejný sektor, rozpočtová soustava, veřejný rozpočet, státní rozpočet, veřejný dluh, státní dluh, fiskální politika, Maďarsko, Česká republika

2. Cíl práce

Cílem diplomové práce je po studiu teoretických východisek a názorových postojů k problematice veřejného sektoru, veřejných financí, rozpočtů a dluhů, zpracovat vývoj veřejných dluhů Maďarska a České republiky v časovém období mezi lety 1993 – 2014. Toto období bylo vybráno pro dostatečnou délku pozorování a také s ohledem na rok vzniku této práce. Po zpracování tohoto tématu bude provedena komparace vývoje mezi oběma zeměmi a zhodnocení dosavadního vývoje.

3. Metodika

Po schválení a výběru tématu diplomové práce bude v období 2 – 3 měsíců provedeno studium odborné literatury, zejména literatury orientující se na veřejný sektor, veřejné finance a více konkrétně na veřejné a státní dluhy. Po samostudiu bude s pomocí vybrané literatury sepsána teoretická část práce. Budou v ní zejména zdůrazněny veřejné finance jako celek, veřejné rozpočty a úloha veřejných dluhů v nich obsažených. Po sepsání základních teoretických východisek problematiky veřejných dluhů bude zkoumán vývoj České republiky a Maďarska nejen z pohledu veřejného zadlužení, ale i z pohledu historických, politických a ekonomických souvislostí. Pro zkoumání této problematiky bude využito knižních a internetových zdrojů, dané jevy budou vysvětleny metodou popisnou a mezi sebou komparativně a analogicky hodnoceny. Protože se jedná o dlouhé časové období, bude rozděleno do několika časových úseků, a to roky: 1993 – 1994, 1995 – 1999, 2000 – 2004, 2005 – 2009 a 2010 – 2014. Jednotlivá období budou zkoumána v každé zemi zvlášť z pohledu přijímaných ekonomických rozhodnutí, politické situace, historických souvislostí a vývoje základních makroekonomických ukazatelů, jako je hrubý domácí produkt, meziroční přírůstek inflace, míra nezaměstnanosti nebo vývoj bilance státu. Po studiu všech těchto ukazatelů bude provedena komparace a analýza vývoje v každém státu. Pro sepsání této diplomové práce bude využito již zmiňované odborné literatury, dále stránek Evropské statistického úřadu (Eurostat), Mezinárodního měnového fondu (IMF), Světové banky (The World Bank), národních bank a statistických úřadů každé země. Pro vytvoření práce bude využito především programů MS Word a Excel.

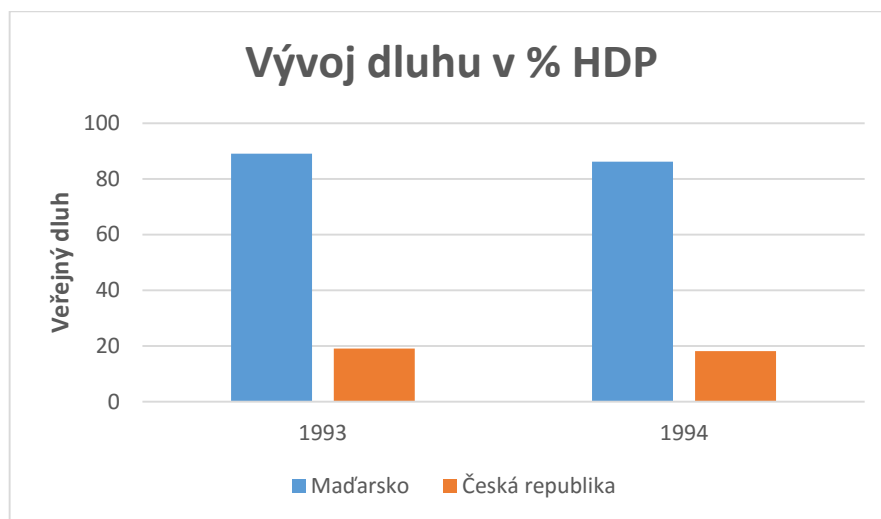
4. Vlastní text

Následující část obsahuje výtah z pěti kapitol diplomové práce, které se zabývají komparací ekonomik a veřejných dluhů ve sledovaných zemích.

1.1 Porovnání vývoje v letech 1993-1994

V letech 1993 a 1994 obě ekonomiky procházely transformací. Česká republika se navíc musela vypořádat s rozdělením státu. Oba státy byly ve své nové roli nezkušené a vlády se v tomto období učily svými chybami. Hospodářská situace Maďarska byla horší než v České republice, nejvíce jej zatěžovala inflace, která se pohybovala kolem 20ti % a v roce 1994 byla o 8,9 % vyšší než v České republice. Obě země se od roku 1990 dokázaly vyrovnat s nízkým HDP, které bylo v roce 1994 v obou zemích stejné, na úrovni 2,9 %. Míra nezaměstnanosti byla v Maďarsku vyšší než v České republice a v roce 1994 rozdíl činil 6,5 %. Podíl dluhu na HDP byl v obou ekonomikách velmi rozdílný, jak ukazuje následující graf. Důvod, proč byl maďarský dluh tak vysoký a ekonomika ve srovnání s Českou republikou nebyla tak výkonná je nutné hledat již v předchozím historickém vývoji. Československo platilo za nejvyspělejší zemi ze států bývalého socialistického svazu a tyto hodnoty včetně téměř nulového zadlužení se přenesly i do nově vzniklé České republiky. Maďarsko přešlo k uvolnění tržních vztahů daleko dříve a tzv. „gulášový“ socialismus se podepsal na růstu zadlužení země. Česká republika také přistoupila daleko dříve k privatizaci, která v Maďarsku nastoupila mnohem pozvolněji. Následující graf ukazuje vývoj zadlužení obou zemí ve sledovaném období.

Graf č. 1: Vývoj zadlužení v letech 1993 – 1994 (v % HDP)

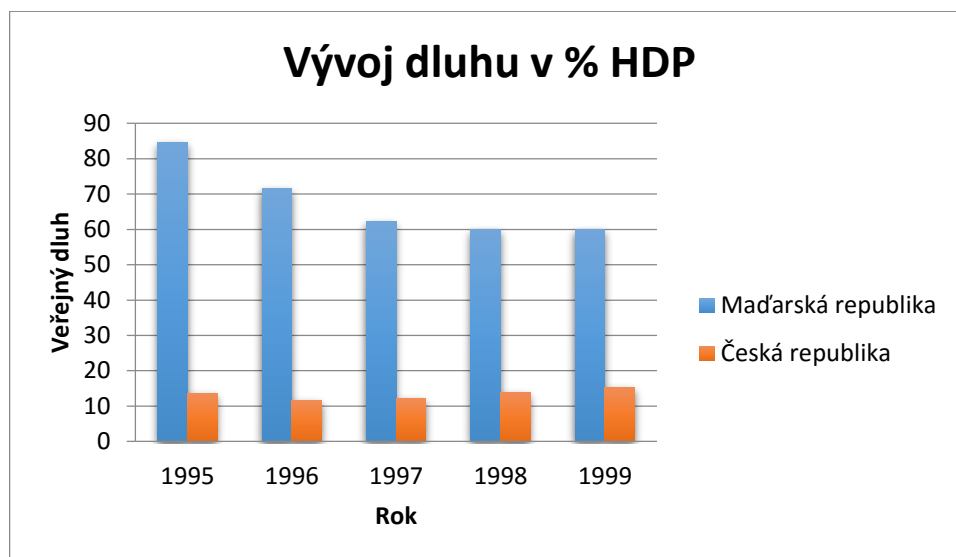

Zdroj: IMF, 1997, s. 3 a 24; MFČR, 2004

1.2 Porovnání vývoje v letech 1995 – 1999

Ekonomický vývoj se mezi oběma zeměmi v letech 1995 – 1999 zásadně změnil. Zatímco Maďarsko uplatnilo tzv. „Bokrosův“ balíček, který měl za cíl snížit zadlužení země a zvýšit její investiční důvěryhodnost, Česká republika v tomto období prošla zásadním obratem ekonomiky a poprvé ve své historii zažila recesi opravdového hospodářského cyklu. Důvodů, proč v České republice vznikla krize měnová, je vykládáno mnoho. Především spolupráce mezi ČNB a vládou byla na nedostatečné úrovni. Banka také nevěděla, jak krizi efektivně předcházet, protože se jednalo o její první zkušenost. Důsledkem měnové krize bylo snížení HDP České republiky v letech 1997 a 1998 do záporných hodnot, zatímco v Maďarsku v těch samých letech HDP činilo 3,4 a 4,2 %. Maďarsko prodělalo obrovský pokrok ohledně vývoje inflace, která sice byla ve srovnání s Českou republikou a okolními evropskými státy stále vysoká, ale mezi roky 1995 – 1999 poklesla o 18,3 %. Nezaměstnanost v obou zemích klesala do roku 1997, poté klesala již jen v Maďarsku. Zadlužení, jak je patrné z grafu, zaznamenalo protichůdný vývoj. V České republice od roku 1997 dluh začal stoupat, zatímco v Maďarsku pozvolně klesal po celé sledované období. Následující graf ukazuje vývoj zadlužení obou zemí ve sledovaném období.

Graf č. 2: Vývoj zadlužení v letech 1995 – 1994 (v % HDP)

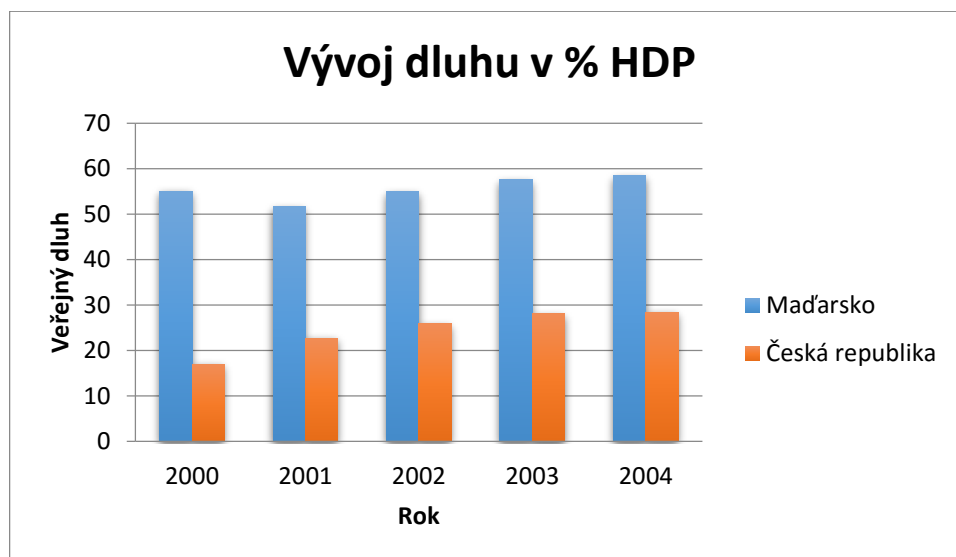

Zdroj: Eurostat, © 1995-2016

1.3 Porovnání vývoje v letech 2000 – 2004

Maďarsko i Česká republika v květnu roku 2004 vstoupily do Evropské unie a vývoj obou zemí v předchozích letech byl ovlivněn přípravami pro vstup. V případě Maďarska se tyto snahy projeví například v poklesu inflace, která se v roce 2003 poprvé dostala pod 5% hranici, jak Evropská unie vyžadovala. Česká republika toto kritérium splňovala po celé sledované období. Česká republika začala překonávat prodělaný hospodářský pokles a krizi z druhé poloviny devadesátých let, což se projevilo poklesem míry nezaměstnanosti, která od roku 1999 převyšovala nezaměstnanost maďarskou. Maďarsko zažívalo ekonomický růst, který ale byl způsoben nadměrným utrácením populistických vlád a jejich podporou růstu poptávky. V roce 2004 maďarský hrubý domácí produkt převýšil český o 3,3 %. Zadlužení Maďarska i České republiky ve sledovaném období rostlo. Velké zadlužení obou zemí bylo významné v následujících letech, po propuknutí světové finanční krize. Následující graf ukazuje vývoj zadlužení obou zemí ve sledovaném období.

Graf č. 3: Vývoj zadlužení v letech 2000 – 2004 (v % HDP)

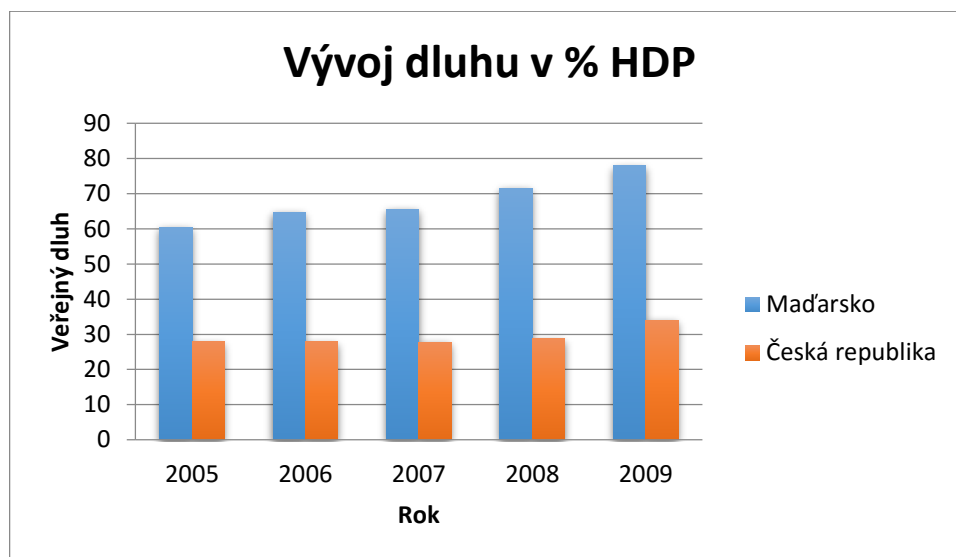

Zdroj: Eurostat, © 1995-2016

1.4 Porovnání vývoje v letech 2005 – 2009

Vývoj obou zemí v tomto období ovlivnila celosvětová hospodářská krize a nástup recese po roce 2008. Maďarsko i Česká republika byly vysoce zatížené svými dluhy, Maďarsko mělo vysoký vnitřní i vnější zahraniční dluh – což bylo způsobeno politikou předchozích vlád. Obě země tak čelily hospodářské recesi s obtížemi a Maďarsko muselo dokonce jako první evropská země požádat o výpomoc Mezinárodní měnový fond. V roce 2009, ve kterém plnou silou zasáhla hospodářská recese, obě země zaznamenaly prudký nárůst nezaměstnanosti a pokles HDP. V České republice HDP meziročně pokleslo o 7,5 % a v Maďarsku o 7,4 %. Veřejný dluh v roce 2009 v Maďarsku činil téměř 80 % HDP a v České republice 35 % HDP. Následující graf ukazuje vývoj zadlužení obou zemí ve sledovaném období.

Graf č. 4: Vývoj zadlužení v letech 2005 – 2009 (v % HDP)

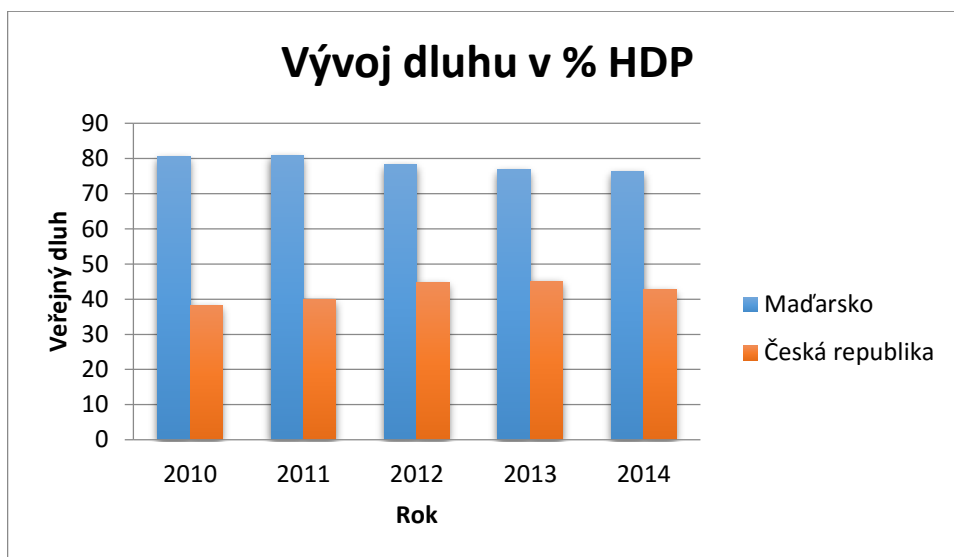

Zdroj: Eurostat, © 1995-2016

1.5 Porovnání vývoje v letech 2010 – 2014

Česká republika procházela ve sledovaném období další politickou krizí, a to se odrazilo na její schopnosti prosazovat nutné ekonomické reformy a úsporná opatření. I přesto vedení úřednické vlády Jana Fischera zaznamenalo snížení státního rozpočtu a zvýšené příjmy – zejména zásluhou vyšších daní z přidané hodnoty o 1 %. Hrubý domácí produkt od roku 2012 v České republice opět dosáhl pozitivních čísel, v Maďarsku byl v roce 2014 o 1,8 % vyšší. Nezaměstnanost byla v České republice v porovnání s Maďarskem ve sledovaném období nižší a pohybovala se kolem 7 %, inflace v ČR nedosáhla 4 % a v Maďarsku byla nejvyšší v roce 2012 – 5,7 %. Maďarsko bylo na začátku roku 2014 nejrychleji rostoucí ekonomikou V4, zasloužil se o to zejména rozmach automobilového průmyslu a s tím rostoucí export. Zatímco zadlužení České republiky pozvolně rostlo a svého maxima dosáhlo v roce 2013 - 45,2 % HDP, v Maďarsku od roku 2012 dluh klesal. Následující graf ukazuje vývoj zadlužení obou zemí ve sledovaném období.

Graf č. 5: Vývoj zadlužení v letech 2010 – 2014 (v % HDP)

Zdroj: Eurostat, © 1995-2016

5. Závěr

Česká republika měla v roce 2014 veřejný dluh ve výši 42,7 % HDP a Maďarsko 76,2 % HDP. Zajímavostí je, že zadlužení České republiky se převážně soustavně zvyšovalo, zatímco maďarské hodnoty za rok 2014 jsou nižší než v roce 1993.

České republice pravděpodobně nehrozí tak velké zadlužení jako Maďarsku v 90. letech, i přesto je nutné mít na zřeteli, že Maďarská ekonomika ke konci roku 2014 rostla nejrychleji ze všech zemí V4.

Hlavními důvody vysokého zadlužení Maďarska je především populistická politika a zbytečně vysoká podpora poptávky. V České republice je zadlužení sice nižší, ale přesto alarmující. Hlavními důvody zadlužení je nestabilita politického spektra a neschopnost prosazovat reformy. V devadesátých letech také působila nezkušenost České národní banky, která nevěděla, jak zabránit přílivu krátkodobých spekulativních úvěrů.

Pro snížení vysokého zadlužení země si musí každý občan daného státu uvědomit, že dluhy porostou, dokud budou obyvatelé požadovat vysoké podpory státu (v ČR například protesty proti zavedení platby u lékaře), vlády se musí naučit kooperovat s orgány ovlivňujícími měnovou politiku a nepodléhat populistickým rozhodnutím a utrácení.

6. Seznam použitých zdrojů

Tištěné dokumenty

BERVIDOVÁ, Ludmila a VANČUROVÁ, Pavlína, 2008. *Ekonomika veřejného sektoru*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 147 s. ISBN 978-80-213-1816-8.

BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav; STARÁ, Dana; 2012. SVOBODA, Roman. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 206 s. ISBN 978-80-7380-369-8.

LAJTKEPOVÁ, Eva, 2013. *Veřejné finance v České republice: teorie a praxe*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM. ISBN 978-80-7204-861-8.

LEHNDORFF, Steffen (editor), 2012. *A triumph of failed ideas: European models of capitalism in the crisis*. Brussels: European Trade Union Institute. ISBN 9782874522468.

MAAYTOVÁ, Alena, OCHRANA, František a PAVEL, Jan, 2015. *Veřejné finance v teorii a praxi*. První vydání. Praha: Grada Publishing. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5561-8.

MUSGRAVE, Richard Abel a Peggy B. MUSGRAVE, 1994. *Veřejné finance v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Management Press 14, 581 s. ISBN 80-85603-76-4.

PEKOVÁ, Jitka, 2011. *Veřejné finance: teorie a praxe v ČR*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 642 s. ISBN 978-80-7357-698-1.

Elektronické zdroje

Eurostat, ©1995-2016. General government gross debt: % of GDP and million EUR.

Eurostat: Your key to European statistics [online]. European Union – European Commission.

Poslední revize 28.9.2015 [cit. 2015-11-07]. Dostupné z:

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&tableSelection=1&labeling=labels&footnotes=yes&layout=time,geo,cat&language=en&pcode=tsdde410&plugin=1>

IMF, 1997. Hungary – Statistical Appendix 1997, IMF Staff country report No. 97/104.

International Monetary Fund [online]. Washington, D.C. : IMF publication services. [cit. 2015-10-21]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/1997/cr97104.pdf>

Ministerstvo financí České republiky, 2004. Struktura a vývoj státního dluhu. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. Poslední revize 31.3.2015 [cit. 2015-11-10]. Dostupné z:

<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>

OECD, 1993. *OECD Economic Surveys: Hungary 1993* [online]. [Paříž]: OECD Publishing.

[cit. 2015-10-18]. ISBN 9789264165120. Dostupné z: [http://www.oecd-](http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-hungary-1993_eco_surveys-hun-1993-en)

[ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-hungary-1993_eco_surveys-hun-1993-en](http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-hungary-1993_eco_surveys-hun-1993-en)

The World Bank Group, ©2016a. Data: Unemployment, total (% of total labor force). *The World Bank* [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z:

<http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>

The World Bank Group, ©2016b. Data: GDP growth (annual %). *The World Bank* [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

The World Bank Group, ©2016c. Data: Inflation, consumer prices (annual %). *The World Bank* [online]. [cit. 2016-01-13]. Dostupné z:

<http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>